

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. Referuntur sententiæ, & vera eligitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

Ex his inferes contra Scotum, Suarezem, Vaz- quem, & alios Recentiores, naturam rationalem, ut antecedit dictamen rationis, & quamcumque legem, non esse formaliter regulam moralitatis, quamvis possit quodammodo dici regula radicalis.

33. Probatur: Regula formalis moralitatis debet regulare & determinare modo morali, hoc est proponendo, præcipiendo &c. Sed natura rationalis, ut antecedit dictamen rationis, non hoc modo concurret, sed inclinando per modum naturæ: Ergo &c. Adde quod, cum inclinatio naturæ rationalis non sit solum ad bonum morale, sed etiam ad bonum physicum ordinis rationalis, nec solum contra illam sit malum morale, sed etiam malum physicum; bonitas & malitia moralis ex prædicta inclinatione, ut antecedente dictamen rationis, nequeunt sufficienter venari, sed solum ex ipso dictamine rationis, ut participante legem æternam, eique subordinato. Unde natura rationalis, ut tale dictamen antecedit, potest solum dici quodammodo regula radicalis, quia est radix luminis rationis, & tale dictamen illi debetur. Dixi esse quodammodo regulam radicaliter: quia non est ita universalis in ratione regulæ radicalis, sicut dictamen in ratione regulæ formalis: nam dictamen, ut lege divinâ informatum, se extendit ad actus ordinis supernaturalis, ad quos inclinatio naturæ, directe saltem, non fertur.

§. II.

Solvitur Obiectio Scoti.

34. Obijcies cum Scoto: Omne iudicium supponit aliquam mensuram sive regulam, in qua ejus certitudo fundetur: Sed non est in quo fundetur certitudo iudicii sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, præter naturam ipsam rationalem: Ergo debet in ea fundari, ac proinde ipsa est prima regula moralitatis.

35. Confirmatur: Plura sunt, quæ ex sola habitudine convenientiæ, aut disconvenientiæ ad naturam humanam sunt bona, vel mala, antequam lege aliqua præcipiantur, vel prohibeantur, qualia sunt quæ præcipiuntur, aut prohibentur lege naturæ.

36. Confirmatur amplius: Si nulla daretur lex præcipiens, aut prohibens aliquos actus humanos, adhuc nihilominus homo esset agens morale, & operaretur bene, dando eleemofynam, male autem, furando, aut mentiendo: Atqui tunc sola natura rationalis esset prima regula moralitatis: Ergo & modo.

37. Ad objectionem respondeo, concessâ Majori, negando Minorem: id enim in quo fundatur certitudo iudicii, sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, non est ipsa natura rationalis (cum hæc, ut vidimus, non possit sufficienter determinare prædictum iudicium ad genus moris) sed est ipsa æterna & increata Dei lex, à qua tanquam à prima regula ordinis moralis accipit certitudinem, ut in ejus virtute possit proximè regulare actus humanos, & ad ultimum finem dirigere. Unde ad primam confirmationem dicendum est, ea quæ solâ lege naturæ sunt præcepta, vel prohibita, esse moraliter bona, vel mala, per ordinem ad legem æternam, quæ est prima totius bonitatis & malitiæ mora-

lis regula, & cuius lex ipsa naturalis, seu dictamen naturale rationis, est quædam intimatio & participatio, ut docet D. Thomas hic qu. 19, art. 4. ubi sic habet: *Quod ratio humana sit regula voluntatis humane, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio divina. Unde prædictum dicitur: multi dicunt, quod ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine: quasi diceret, lumen rationis quod in nobis est, in tantum potest nobis ostendere bona, in quantum est lumen vultus tui, id est, à vultu tuo derivatum. Unde manifestum est, quod multo magis dependet bonitas voluntatis humane à lege æterna, quam à ratione humana. & ubi deficit humana ratio, oportet ad rationem æternam recurrere. Ex quo patet solutio ad secundam contradictionem: sublata enim omni lege positivâ, divinâ & humanâ, homo adhuc diceretur agens morale, & bene aut male moraliter operans, per ordinem ad legem Dei æternam, quæ est prima totius moralitatis, seu bonitatis & malitiæ moralis, regula. Si verò supponatur primam hanc legem ac regulam operandi tolli, tunc facta hæc suppositio impossibili, destruetur omnino moralitas formalis (quia sublato primo, cuius generis, à quo cætera essentialiter dependent, ea pariter destrui necesse est & remanebit sola moralitas fundamentalis, consistens in capacitatem, quam actus humani habebant ut regulentur à legibus, si ponantur.*

DISPUTATIO II.

De Speciebus moralitatis.

Ad Questionem 18. D. Thomæ.

Morale genus, de quo disputatio præcedenti tractatum est, vulgari divisione dividitur in duas species, bonitatem scilicet, & malitiam moralem, de quibus breviter agendum est: postea resolvemus, an in eas adæquate dividatur, vel tertiam aliam speciem media inter utramque.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo consistat bonitas moralis actuum humanorum?

§. I.

Referuntur Sententiæ, & vera eliguntur.

Sicut in explicanda ratione generica moralitatis, varia sunt Aucthorum placita, ita & in exponenda ratione bonitatis moralis, quæ est prima ac præcipua ejus species, diversa sunt eorum sententiæ. Prima est, bonitatem hanc nihil esse præter collectionem omnium circumstantiarum seu conditionum, quæ secundum rectam rationem necessitæ sunt ut actus interior simpliciter & absolute denominetur bonus. Refertur pro hac sententiâ Scotus in 2. dist. 40. quo loco eam declarat per proportionem ad bonitatem naturalem uniuscujusque rei, quæ nihil aliud est, quam

quam collectio perfectionum omnium, quæ tali rei juxta naturam ejus debentur. Favet divus Thomas hic qu. 12 art. 1 ubi explicat bonitatem actus moralis, per hoc quod habeat plenitudinem essendi, & nihil illi deficiat ex his quæ suo esse congruunt, sicut debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c.

Secunda opinio asserit rationem formalem bonitatis moralis consistere in relatione conformitatis ad naturam rationalem, quatenus rationalis est, ut ad primam regulam; & ad rectam rationem, ut ad regulam proximam; quam relationem vult esse rationis, & denominationem quandam extrinsecam, desumptam a regula afficiente objectum per modum formæ extrinsecæ, & dante illi esse regulatum & mensuratum. Ita Vazquez hic disp. 95 c. 10. & alii Recentiores.

Tertia ponit rationem formalem & specificam boni moralis in aliquo modo absoluto, actui humano superaddito. Hæc attribuitur Cajetano infra qu. 71 art. 6. & 72 art. 1. Sed ille loquitur de modo absoluto, habente transcendentalem respectum ad objectum, & contraponit *ly absolute* purè relativo, seu relatione prædicamentali, non transcendentali; unde non recedit à communi sensu Thomistarum, bonitatem moralem in habitudine transcendentali ad objectum moraliter bonum, hoc est, ut conforme rectæ rationi & legi, constituentium.

Dico primò. Quamvis ad bonitatem morale actus requiratur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt illi debita secundum rectam rationem, non consistit tamen formaliter in illa collectione.

Prima pars patet, tum ex illo communi Dionysii effato, quo asserit bonum resultare ex integra causa, malum ex quocumque defectu: tum etiam quia bonum idem est ac perfectum, perfectam autem est, cui nihil deest eorum quæ ipsi debentur: Ergo ad bonitatem morale actum humanorum requiritur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt ipsi debita.

Secunda verò pars, quod scilicet in tali collectione non consistat formaliter bonitas moralis actuum humanorum, probatur primò: Quia, ut dicemus conclusionem sequenti, bonitas moralis non consistit in denominatione extrinsecæ, sed in aliquo intrinseco actui humano: Atqui collectio eorum quæ sunt debita actui, plura extrinsecæ includit, nempe objectum finem, circumstantias, &c. Ergo in tali collectione, non consistit formaliter bonitas moralis.

Probatur secundo: Ratio generica moralitatis realiter distinguitur ab hujusmodi collectione. Ergo & ratio specifica bonitatis. Antecedens patet: ratio enim generica moralitatis importat solum ordinem ad objectum ut subjectum regulis morum. Consequentia probatur: Græus genericus & differentialis in unaquaque re identificatur realiter; ac proinde ex reali distinctione unius ab altero tertio, infertur distinctio alterius ab eodem tertio, quia quæ sunt eadem inter se, distinguuntur ab uno tertio, ut dicit commune Dialecticorum principium, in quo ars syllogistica fundatur: Ergo si ratio generica moralitatis à prædicta collectione realiter distinguitur, ab ea quoque ratio specifica bonitatis realiter distingui debet.

Tertio: si bonitas moralis esset prædicta collectio formaliter, non esset proprie species moralitatis: quia species est unum per se; talis

A autem collectio unum per accidens, cum plura involvat diversi generis, & in suo genere completa.

Denique probatur secunda pars conclusionis: Eodem modo cum proportionem loquendum est de bonitate in moralibus, ac in naturalibus: in naturalibus autem sunt duo entium genera; quædam absoluta omnino, hoc est quæ non habent suam quidditatem in commensuratione ad extrinsecæ, ut lapis, lignum, & similia; alia verò respectiva, aut prædicamentaliter, aut transcendentaliter, ut potentia, habitus, & actus. Porro quamvis bonitas entium absolutorum consistat in aggregato ex omnibus quæ ad eorum perfectionem requiruntur, ut fundat relationem appetibilitatis: naturalis tamen entium relativorum bonitas, non potest formaliter esse sita in collectione omnium quæ ad eorum perfectionem requiruntur; quia quædam ad illa requiruntur tanquam extrinsecæ connotata, ut objectum respectu actus, habitus, aut potentia naturalis; in hujusmodi verò extrinsecis non potest bonitas eorum consistere formaliter, sed potius in habitudine & commensuratione ad illa: unde non ideo sunt bona his positis, quod in illis formaliter consistat eorum bonitas, sed quia non potest intelligi quod entia respectiva habeant omnia ad suam perfectionem requisita, nisi intelligantur habere commensurationem ad prædicta extrinsecæ, in qua consistit bonitas, ut patet in habitu, qui non intelligitur habere omnia ad suam perfectionem requisita, nisi quia connotat objectum cui commensuratur.

Similiter ergo in moralibus, cum actus bonus moraliter sit de genere relativorum, & inter ea quæ requirit ad sui perfectionem, reperiantur quædam extrinsecæ, scilicet objectum, ut vellicum debitis circumstantiis, evidenter sequitur bonitatem illius non consistere formaliter in collectione omnium, quæ ad ipsum requiruntur secundum rectam rationem, sed potius in quadam habitudine commensurationis ad ea quæ per modum extrinseci connotari requiruntur, ut dicemus in tertia conclusionem. Unde quod positum omnibus quæ recta ratio postulat, quocumque alio præciso, actus intelligatur bonus, provenit ex eo quod in eis involvitur habitudo illa ad extrinsecæ, non verò ex eo quod in eorum collectione bonitas ipsa consistat.

Dico secundo: Bonitas moralis non consistit in aliquo respectu rationis aut in denominatione extrinsecæ.

Prima pars patet ex dictis supra de moralitate in communi: si enim ratio generica moralitatis in aliquo reali consistat, prima ac præcipua ejus species non potest constitui per respectum rationis. Deinde ut ibidem dicebamus, actus humani sunt moraliter boni, meritorii, & laude digni, independentes ab omni fictione intellectus, & bonitas moralis ex solo actu intellectus in eis non resultat: Ergo non consistit in ente rationis, cujus fieri est cognosci, & quod, cessante intellectus fictione, penitus evanescit.

Secunda pars, quod nimirum non consistat in sola denominatione extrinsecæ, probatur. Veritas quam actus intellectus desumit ab objecto, est illi intrinsecæ, & idem dic de specificatione, quam potentia, habitus & actus in genere naturæ sortiuntur ab objectis: Ergo pariter bonitas moralis, quam actus humani desumunt ab objecto ut conformi regulis morum, erit aliquid

ipsum

ipsis intrinsicum, & non sola denominatio extrinseca. Unde D. Thomas hic qu. 18. art. 4 ad 2. ait quod debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.

9. Confirmatur: Bonitas moralis in habitibus virtutum est quid reale, & ipsis intrinsicum; illi enim realiter & specie distinguuntur penes diversas bonitates morales, quibus afficiuntur, quamvis interdum respiciant idem objectum in esse physico: Ergo etiam in actibus virtutum bonitas moralis erit aliquid reale ipsis intrinsicum. Consequentia probatur: tum quia qualis est habitus intrinsece, talem facit intrinsece actum: tum etiam quia alias actus virtutis non posset habere rationem causae efficientis, aut dispositivae, respectu virtutis moralis ut sic; utraque enim causalitas supponit in actibus aliquid reale intrinsicum, proportionatum ad hoc ut possint causare bonitatem moralem virtutis: unde ulterius sequeretur non dari virtutes morales acquiras, quia non daretur actus per quos possent acquiri; nam per actus in esse physico non possunt comparari, neque etiam per actus in esse moris, si bonitas moralis non sit quid reale ipsis intrinsicum: Ergo &c.

10. Dico tertio, Bonitatem moralem formaliter consistere in respectu transcendentali ad objectum, ut consonum regulis morum.

Hae conclusio sequitur ex principiis disputatione praecedente statutis: cum enim bonitas sit species moralitatis, debet ex parte generis importare id ipsum quod importat moralitas, ac proinde modum illum habitudinis, in quo moralitatis essentiam collocavimus. Ex parte vero differentiae, nihil aliud potest addere, nisi quod talis habitudo sit ad objectum ut consonum regulis morum: tum quia per hoc distinguitur a malitia, quae respicit objectum dissonum: tum etiam quia bonitas cujuslibet rei est consonitas cum sua regula, ac proinde bonitas actus humani debet esse consonitas cum regula talis actus, quae est recta ratio.

11. Confirmatur: Bonitas moralis, cum pertinet ad genus mensurabilis & regulabilis per regulas morum, & mensurabile ut tale dicat ordinem ad mensuram, non potest consistere in modo aliquo absoluto, actu humano superaddito, sed solum in aliquo respectu ad ipsius mensuram: Sed talis respectus non est rationis, ut supra ostendimus, neque praedicamentalis, cum non tendat ad terminum sub ratione puri termini, sed illum per modum specificativi & causae formalis extrinsecae respiciat, & interdum tendat in objectum non existens, sicut cum quis appetit bonum possibile: Ergo solum potest esse respectus transcendentalis ad objectum, ut consonum regulis morum.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

12. Objicies primo contra primam conclusionem: D. Thomas hic art. 1. ubi expressè explicat essentiam bonitatis moralis, non meminit habitudinis quam nos ponimus, sed collocat illam in plenitudine essendi, ut scilicet actioni humanae nihil deficiat ex his quae suo esse congruunt, cujusmodi sunt debitus finis, debita quantitas, debitus locus, &c. Ergo non in tali habitudine, sed in horum collectione, praedicta bonitas consistit.

A Confirmatur: Idem S. Doctor ibidem parificat bonitatem moralem cum naturali: Sed ad bonitatem & perfectionem in rebus naturalibus non est necesse aliud ponere, quam collectionem omnium eorum quae ad rei integritatem & plenitudinem requiruntur, & debent concurrere, ut constare potest inductione in quacunque re naturali, ut homine, equo, lapide &c. quae tunc habent bonitatem & perfectionem, cum nihil illis deest ex his quae ad eorum integritatem & plenitudinem necessaria sunt: Ergo similiter bonitas moralis actuum humanorum consistit in collectione omnium quae ad eos requiruntur, sine alio ordine vel habitudine superaddita.

B Ad objectionem respondeo, quod quando S. Thomas dicit bonitatem moralem actuum humanorum consistere in plenitudine essendi, quam consistit in collectione objecti & circumstantiarum debitam non loquitur in sensu formali, sed causali; & solum intendit quod habitudo ad objectum consonum rationi, in qua bonitas moralis formaliter consistit, necessario praesupponit in actu morali debitum objectum, finem, & circumstantias, eaque omnia exigit ad hoc ut in actu resultet. Unde articulo sequenti in resp. ad 3. concludit quod ipsa per se non est ad effectum est ratio bonitatis ipsius. Et art. 4. ad 2.

C ait: *Quantumvis finis sit causa extrinseca, tamen deest ei proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.* Non ergo consistit formaliter bonitatem moralem in plenitudine essendi, seu collectione objecti, finis, & circumstantiarum debitam, sed in proportionem & habitudine ad objectum debitis circumstantiis vestitum; & solum vult talem plenitudinem seu collectionem ad bonitatem moralem necessariam praerequiri, tanquam fundamentum hujus habitudinis & proportionis. Quare exemplum quod adducit de bonitate physica, tenet quantum ad aliquid, non quantum ad omnia. Paritas in eo consistit, quod licet ad hujusmodi bonitatem requiratur, quod res habeat omnes perfectiones & formas sibi debitas secundum exigentiam propriae naturae, & qualibet deficiente res ex ea parte reddatur mala & imperfecta; ita ad bonitatem humanam actionis opus est omnibus quae recta ratio postulat, & per cujusvis eorum defectum, redditur mala & peccaminosa. Ratio autem discriminis est: quia in rebus absolutis, qualis est substantia, regula bonitatis non est aliquid extrinsecum, sed ipsum subiectum, & propterea tota bonitas sumitur ex convenientia ad illud, neque est aliud praeter ipsas formas, quae subiecto conveniunt; in actionibus vero, quarum totum esse est in ordine ad objectum, tota bonitas est respectiva; & propterea aliud est quod requiritur per modum termini, ut talis bonitas resultet, scilicet objectum convenientius, finis rectus, & circumstantiae debita; & aliud ipsa bonitas, quae ex illorum collectione & concurrentia in actu coniungitur. Ex quo patet responsio ad confirmationem.

D Objectionem secundo contra secundam conclusionem, Relatio conformitatis, in qua nos constitutum bonitatem moralem actus, saepe est ad objectum non existens, ut cum quis delectatur de aliquo futuro, vel praeterito: Ergo non est realis, sed rationis. Consequentia videtur manifestata: quia relatio realis exigit terminum realem & existentem, cum a termino specificetur. Hinc

E